

УДК 330.332

**СТІЙКИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО
ВИРОБНИЦТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

*Галицький О.М., к.е.н, доцент
Одеський державний аграрний університет*

В дослідженні розглянуто проблеми та перспективи стійкого інвестиційного розвитку аграрного виробництва в сучасних умовах. Розроблено алгоритм стійкого інвестиційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва в сучасних умовах господарювання. Стабільність розвитку аграрного виробництва виокремлене як самостійне економічне явище, що тісно пов'язане з регіональною специфікою агропромислового комплексу

й продовольчим ринком і спрямована на забезпечення економічно обтрунтованого, екологічно безпечного, соціально орієнтованого розширеного відтворення, на підвищення рівня й поліпшення якості життя сільського населення в умовах певного впливу факторів внутрішнього й зовнішнього середовища.

Ключові слова: *інвестиційний розвиток, інноваційна модель управління, аграрний бізнес, стійкий інвестиційний розвиток.*

Постановка проблеми. Рівень інвестицій та інвестиційної діяльності впливає на обсяг національного доходу суспільства, від його динаміки залежить ефективність функціонування галузевих комплексів і окремих організацій. Інвестиційна діяльність має галузеві особливості. В агропромисловій сфері України в цей час інвестиційна діяльність розвинена слабо й вимагає розробки нових дієвих механізмів реалізації галузевого потенціалу. Розвиток ринкових відносин в Україні диктує підприємствам більш вимогливі підходи до управління потенціалом їх розвитку, в тому числі інформаційними, інвестиційними, трудовими, матеріально-технічними, технологічними, ресурсами. Рухомість цих ресурсів та в цілому господарська діяльність переробних підприємств, як і будь-якого суб'єкту аграрного виробництва, пов'язана з рухом інвестиційних потоків, перерозподілом інвестиційних ресурсів між окремими напрямками господарської підприємства, економічної системи України та на світовому рівні

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність дослідження інвестиційного забезпечення руху різноманітних потоків переробних підприємств підкріплюють численні роботи відомих науковців, які займаються проблематикою інвестиційного забезпечення аграрної сфери. Серед них відомі вчені: Гришова І.Ю., Красноручський О.О., Маргасова В.Г., Митяй О.В., Наумов О.Б., Мохненко А.С., Пасхавер Б.Й., Єрмошкіна О.В. та інші [1-8].

Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць з проблем інвестування, недостатньо вивченими та досить важливими залишаються питання формування організаційно-економічних механізмів управління інвестиційними процесами аграрного виробництва та зниження ризиків інвестиційної діяльності.

Постановка завдання. Розробити алгоритм стійкого інвестиційного розвитку суб'єктів аграрного виробництва в сучасних умовах господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінцева мета управління інвестиційними потоками повинна відповідати основній меті господарської діяльності переробного підприємства – створення та підтримання конкурентних переваг, що дозволить реалізувати ряд інших цілей: отримання максимального прибутку, зростання капіталізації, задоволення потреб споживачів, зростання ринкової вартості бізнесу [1]. Методика формування довгострокового інвестиційного плану для підприємств м'ясопереробної промисловості дозволяє з урахуванням оптимального резерву власного інвестиційного капіталу, прибутковості проектів, рівня грошових потоків від операційної діяльності й рівня фінансових ризиків здійснювати вибір інвестиційних проектів для включення в довгостроковий інвестиційний план.

До пріоритетних напрямків розвитку м'ясопереробної галузі нами віднесені наступні (рис. 1).

Рис. 1. Пріоритетні напрямки розвитку суб'єктів аграрного виробництва

Ми приєднуємося до думки багатьох дослідників [4-8], що варто розрізняти підходи до процесу стійкого розвитку підприємництва в країнах з розвинутою системою ринкових інститутів і в країнах, що розвиваються. У закордонних країнах стан стійкого розвитку пов'язаний із внутрішніми перевагами фірми, в Україні й інших країнах, де ринкові інститути ще формуються – із зовнішнім підприємницьким середовищем. Критичний аналіз економічних і правових умов розвитку українського підприємництва дає можливість визначити проблеми, що стримують стійкий розвиток підприємницьких організацій. Одна частина проблем носить економічний характер (добробут територій, оподаткування, доступність фінансових послуг для підприємницьких організацій, знос основних виробничих фондів, рівень інфляції). Основна ж частина проблем носить яскраво виражений інституціональний характер (відсутність державної системної політики відносно підприємництва й міжвідомчої координації на державному рівні, законодавче забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва, проблема адміністративних бар'єрів, надлишкове регулювання підприємницької діяльності, порушення антимонопольного законодавства й спроби законодавчого переділу галузевих ринків, ріст корупційних витрат).

Ми вважаємо, що розвиток підприємницьких структур залежить від інвестиційної привабливості регіонів, і що в дотаційних регіонах підприємницька діяльність сполучена з більшими труднощами, ніж у регіонах з високим рівнем доходів. Цей висновок підтверджується, наприклад, тим, що регіональні й місцеві органи влади регіонів-реципієнтів у рамках чинного законодавства максимізують податкові зобов'язання для підприємницьких структур, виявляючи в них основне джерело поповнення дохідної частини бюджетів, що впливає на формування стабільності бізнесу.

У цих умовах український бізнес змушений піклуватися про забезпечення своєї схоронності, а тому втрачає можливості еволюціонувати з малих у середні й великі бізнес-структури, що суперечить поняттю розвитку.

По нашому визначенню, кластер – унікальна комбінація територіально локалізованих підприємницьких структур, пов'язаних комплексом взаємин із приводу виробництва й реалізації однойменної продукції, державне управління реструктуризацією в якому забезпечує досягнення стану стійкого розвитку підприємництва.

Кластерна концепція здатна заповнити розрив, що існує між урядом і бізнесом, у розумінні стійкого розвитку підприємництва [4]. Вона являє собою вдалу практичну основу для формування зв'язків між корпоративною стабільністю й станом національної економіки. Виявлено кілька причин, що пояснюють особливу значимість кластерів для досягнення стану стійкого розвитку підприємницьких структур в агропромисловому виробництві України. По-перше, особливість самих кластерів така, що по своїй економічній сутності вони займають проміжне місце між автономними організаціями, регіональними промисловими комплексами й галузевими альянсами. Тому до кластерів можна застосовувати як методи класичного управління фірмами, так і методи управління реструктуризацією. По-друге, інвестиційна складова кластерів має багатообіцяючу перспективу, що поки не змогла виявитися цілком чітко. Мова йде про новий, кластерний розподіл основного капіталу на відміну від традиційного галузевого розподілу. Таким чином, активізація інвестиційної діяльності держави, спрямована на подолання кризи в агропромисловому секторі, у кластерних організаціях має всі шанси стати ефективною й забезпечити досягнення стану стійкого розвитку не тільки самих кластерів, але й організацій, що входять у них. Крім того, це може стати надійною основою для підвищення інвестиційної привабливості галузі для приватних інвесторів. По-третє, дослідження в області формування агропромислових відносин останніх років виявили феномен надзвичайної стабільності неформальних інститутів в АПК, що і є однією із причин нескінченної кризи в сільському господарстві України. Кластери претендують на роль ефективного способу взаємодії агропромислових організацій з агресивним середовищем українського ринку, коли в силу самої суті кластера, створюється особливий клімат ведення підприємницької діяльності, що з одного боку багато в чому відповідає колишній інституціональній основі аграрної економіки, а з іншого боку - активно сприяє формуванню нової, ринкової. По-четверте, при дослідженні успішних кластерів, виявляється наявність синергетичного ефекту від взаємодії учасників у кластері. Присутність подібних ефектів, які можна також охарактеризувати наявністю в кластері «системної ефективності», говорить про те, що виділена агломерація справедливо може сприяти досягненню стабільності підприємництва. Розвиток кластерів є одним із принципово важливих кроків на шляху до високорозвиненої економіки агропромислового сектора.

Реалізація цих принципів дозволяє більш глибоко й цілеспрямовано аналізувати механізм стабільності розвитку сільськогосподарських і переробних організацій у цілому, ефективність якого значною мірою залежить від факторів, що впливають на стабільність.

Найбільш важливу роль, на нашу думку, відіграють внутрішні фактори,

дія яких проявляється досить гостро на рівні сільськогосподарського й переробного виробництва, де формуються умови розвитку сільських територій і закладається основа продовольчої самозабезпеченості країни.

Стабільність розвитку м'ясопереробного сектора значною мірою визначається економічним потенціалом виробництв і наявною виробничою інфраструктурою.

Нами запропонований покроковий алгоритм дослідження стабільності розвитку м'ясопереробної організації (рис. 2).

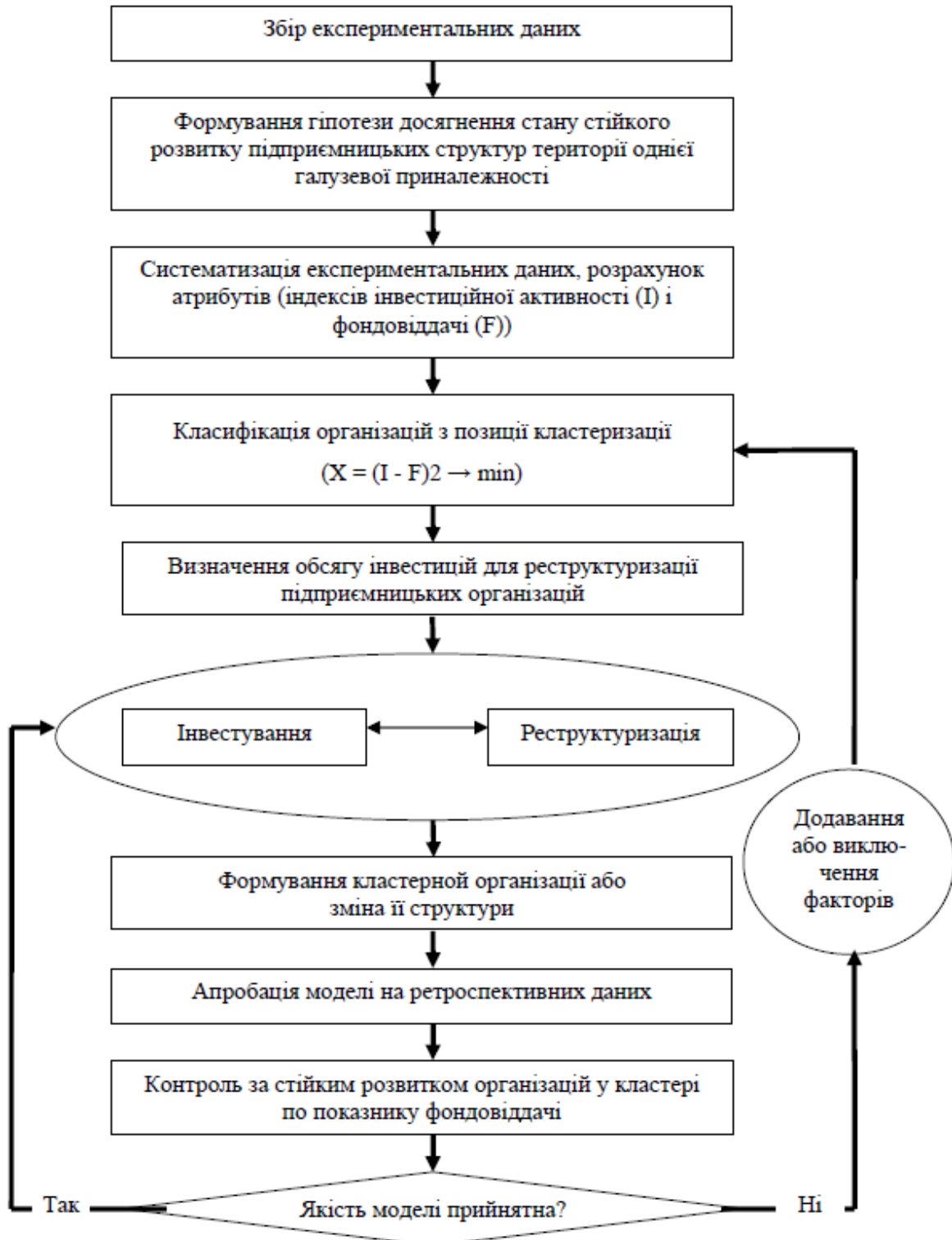

Рис. 2. Алгоритм досягнення підприємницькими структурами стану стійкого розвитку

Основними напрямками забезпечення стабільності розвитку м'ясопереробного сектора повинне стати вирішення проблеми еквівалентності обміну трудових витрат між переробною промисловістю й сільським господарством на основі побудови раціональної системи ціноутворення. Для цього необхідно використовувати ринкові й договірні ціни, що забезпечують стійкий розвиток агропромислового виробництва на основі саморегулювання товаровиробників; гарантовані й інтервенційні ціни, що захищають сільських товаровиробників від коливань ринку, що гарантують збут продукції, що створюють умови для ведення господарства на розширеній основі; заставні операції, що формують передумови для заповнення оборотних коштів.

Наше дослідження засноване на гіпотезі, що полягає в тому, що стійкий розвиток підприємницьких структур у м'ясопереробному виробництві забезпечується кластерною організацією цих структур. До формування кластера варто приступати по закінченні реструктуризації організацій сільськогосподарських виробників і переробних підприємств за допомогою їхнього інвестування. Для цілей наших досліджень необхідні показники, які б відображали не стільки економічне становище м'ясопереробних підприємств, скільки здатність їх до розвитку, а також здатність приймати управлінські рішення.

Нами зроблено вибір двох коефіцієнтів: індекси інвестиційної активності й фондівдачі. При цьому ми вважаємо, що індекс інвестиційної активності є показником, що свідчить, наскільки підприємство інвестує свою діяльність, а отже, розвивається, а фондівдача - наскільки організація ефективно управляється.

$$I = V / O_p \quad (1)$$

де I – індекс інвестиційної активності;

V – розмір інвестицій за звітний період;

O_p – вартість основних засобів на початок періоду.

$$F = W_o / O_k \quad (2)$$

де F – фондівдача;

W_o – виторг за звітний період;

O_k – вартість основних засобів на кінець періоду.

Звідси, алгоритм кластеризації може складатися із двох логічних компонентів. Ціль першого компонента полягає у виборі найкращого поєднання ознак F , що здійснює найбільш значну й контрастну кластеризацію. Другий компонент виявляє кластери в межах даного встановленого набору ознак.

Функція, що описує рішення завдання кластеризації, виглядає в такий спосіб:

$$X = (I - F)^2 \rightarrow \min, \quad (3)$$

де I – індекс інвестиційної активності,

F – фондівдача.

Це означає, що організація м'ясопереробного виробництва регіону більше пов'язана з інвестуванням, ніж з іншими організаціями кластера.

Суть ідеї вирівнювання зводиться до реструктуризації організацій галузі на основі їх інвестування. Таким чином, індекс інвестиційної активності став основою для визначення обсягу інвестицій для реструктуризації вироб-

ництва. Питання про те, що взяти за норму цього показника для реструктуризації організацій, виявився досить складним, тому що його значення варіювалося від 0,055 до 7,309.

Наш підхід до формування кластера в агропромисловому виробництві регіону полягає в тому, що включення організацій до складу потенційного кластера не може бути виборчим. Реструктуризувати за допомогою інвестицій необхідно всі працюючі організації. Цей принцип відповідає нашому визначенню стану стійкого розвитку. Будь-яке підприємство, що здійснює підприємницьку діяльність на ринку, має право на спрямований процес по переходу з одного стану в інший, більш сприятливий й відповідний вимогам конкретного проміжку часу й конкретних умов (реструктуризацію), за допомогою інвестування діяльності такої організації. Виключення можуть становити лише ті організації, у яких був відсутній виторг за звітний період, або основні засоби на кінець звітного періоду в яких дорівнювали 0. Інвестувати ці організації не має сенсу.

Висновки. Розрахунок економічної ефективності запропонованих заходів щодо досягнення стану стійкого розвитку організаціями м'ясопереробного виробництва повинен відображати реальні тенденції потенційного кластера. Розрахунки повинні будуватися на консервативних прогнозах, а тому варто використовувати дані про ефективність інвестицій, що склалися в галузі до моменту реструктуризації й формування кластера.

Використовуючи запропоновані нами сучасні інструменти підвищення стабільності підприємництва й переваги кластерної організації, підприємницькі структури в м'ясопереробному виробництві можуть досягти стабільного й тривалого існування в підприємницькому середовищі, що динамічно змінюється.

Список використаних джерел:

1. Naymova, L. N. Development of the innovative enterprises of the agrarian production in the current economic system of Ukraine / L. N. Naymova, O. V. Mityay, A. N. Galitsky // Науковий вісник Полісся. 2015. № 3 (7). С. 124-129.
2. Гришова І.Ю., Економічна стійкість як індикатор ефективності системи економічного захисту та безпеки підприємств. Стан та проблеми розвитку національної економіки в умовах перманентних кризових явищ. Колективна монографія/ І.Ю. Гришова, О.А.Хлистун/ за ред. д.е.н, професора Непочатенко О.О.. – Умань: Видавець «Сочинський», 2015. – С.171-178.
3. Митяй О.В. Інноваційна діяльність як складова в управлінні конкурентоспроможністю підприємств АПК /О.В. Митяй // Проблеми і перспективи економіки та управління. Науковий журнал. – 2015.– № 2 (2).– С. 43-49
4. Митяй О.В. Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності аграрної економіки /О.В. Митяй // Економічний форум – 2015.– № 3.– С. 46-53
5. Zamlynskyi V.A. Role of innovation processes in the economic development of Ukraine /V.A. Zamlynskyi// Institutional framework of the economy functioning in conditions of transformation. Collection of scientific articles. Volume 1. Nurnberg, Deutschland, 2014 - С. 186-189
6. Замлинський В.А., Шабатура Т.С. Формування ринку інвестицій переробних підприємств продовольчої сфери: принципи та методи /В.А. Замлинський, Т.С. Шабатура// Економіка харчової промисловості. Щоквартальний науковий журнал. – Одеса. №3 (23). – 2014 – С. 56-60.
7. Shabatura T. The economic security of the enterprise: the nature and components. / T. Shabatura, V. Butenko, T. Butenko, M. Shcherbata : The collection includes material reports

International Scientific and Practical Conference [“Science progress in European countries: new concepts and modern solutions”], (Stuttgart , Germany. March 28, 2013). –Germany: by ORT Publishing (Germany) in association with the Center For Social And Political Studies “Premier” (Russia) – 2013. – p. 78-80.

8. Швець М.Я. Механізм реалізації державної політики в контексті інноваційно-інвестиційних перспектив транскордонного співробітництва / М.Я. Швець, Т. Клименко // Глобальне управління та економіка: науковий журнал. – 2015. – №2(2). – С. 169-177.

Рецензент – д.е.н., професор Гришова І.Ю.